

LAKIVALIOKUNNAN MIETINTÖ 10/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vankeuslain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 9 päivänä syyskuuta 2014 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi vankeuslain muuttamisesta (HE 110/2014 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitussihteeri Matti Vartia, oikeusministeriö
- pääjohtaja Esa Vesterbacka, Rikosseuraamuslaitos
- johtava hallintovouti Jorma Niinivirta, Valtakunnanvoudinvirasto
- aluejohtaja Katri Järvinen, Etelä-Suomen rikosseuraamusalue
- johtaja Taina Nummela, Vaasan vankila.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi vankeuslakia. Esityksen mukaan vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aloittamiseen liittyvät tehtävät keskitettäisiin Rikosseuraamuslaitokselle. Tällä hetkellä osan näistä tehtävistä hoitaa ulosottolaitos.

Samalla ehdotetaan, että täytäntöönpanon lykkäämistä koskevia säännöksiä täsmennetään

ja päätösvaltaa siirretään Rikosseuraamuslaitokselle.

Esitys liittyy valtion vuoden 2015 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä maaliskuuta 2015.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan vankeuslakia muutettavaksi siten, että vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon aloittamiseen liittyvät tehtävät keskitettäisiin Rikosseuraamuslaitokselle. Tällä hetkellä tehtävät jakautuvat Rikosseuraamuslaitoksen ja ulosottolaitoksen kesken. Rikosseuraamuslaitoksen tehtäväksi tulisi yhteydenottaminen tuomittuun, tuomitun kuulemi-

nen siviilissä sekä vankilaan ilmoittautumismääräyksen toimittaminen tuomitulle.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tuomioiden täytäntöönpanon aloittamiseen liittyvien tehtävien keskittäminen Rikosseuraamuslaitokselle tehostaisi, yksinkertaistaisi ja nopeuttaisi täytäntöönpanon aloitusprosessia. Tarpeettomilta työvaiheilta ja kahden eri viranomaisen tekemältä päällekkäiseltä työltä vältyttäisiin. Toiminnan tehostumista ja kustannussäästöjä aiheutuisi muun muassa siitä, että sama taho päättäisi tuomitun vankilaan määräämisen ajankohdasta ja lykkäyksen myöntämisestä. Muutoksilla vähennettäisiin tuomittujen tarvetta hakea lykkäystä sekä mahdollisuuksia vältellä täytäntöönpanoa. Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa tehostaisi myös se, että tuomittu voitaisiin sijoittaa suoraan siviilistä hänelle turvallisuustasoltaan ja toiminnoiltaan soveltuvaan vankilaan.

Haastattelun lukeminen rangaistusajaksi

Asiantuntijakuulemisissa on esitetty, että tuomitun käynti viranomaisen luona täytäntöönpanon aloittamista varten tulisi olla mahdollista lukea rangaistusajaksi yhdeltä päivältä niiltä, jotka tosiasiansa käyvät Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä ja työskentelevät suunnitelmallisesti yhdessä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehen kanssa ennen rangaistusaikaa. Tämän katsotaan motivoivan tuomittua työskentelemään ja suunnittelemaan rangaistusajan hyödyntämistä uusintarikollisuutta vähentävästi. Tämä edellyttäisi, että vankeuslain 3 luvun 7 §:ään lisättäisiin tätä koskeva uusi momentti.

Valiokunnan mukaan haastattelupäivän rangaistusajaksi lukeminen motivoisi tuomittua saapumaan haastatteluun, ja sillä voisi olla myös muita myönteisiä vaikutuksia. Haastattelupäivän rangaistusajaksi lukemisella olisi kuitenkin kielteisiä vaikutuksia rangaistusaikojen laskentaan. Muutos edellyttäisi sitä, että haastattelun yhteydessä tehtäisiin tarkat kirjaukset haastattelusta ja seikoista, jotka vaikuttavat sen rangaistusajaksi lukemiseen. Haastattelupäivän rangaistusajaksi lukemisesta ei myönteisissä ta-

pauksissa tarvitsisi tehdä erikseen päätöstä, vaan asia huomioitaisiin 3 luvun 7 a §:n mukaisessa päätöksessä rangaistusajasta. Erillinen muutoksenhakukelpoinen päätös olisi kuitenkin tehtävä silloin, jos haastatteluaikaa ei luettaisi rangaistusajaksi. Tuomitun kuuleminen voi tapahtua viranomaisessa käynnin lisäksi myös kirjallisesti taikka suullisesti joko puhelimitse tai videoyhteyden välityksellä. Tuomittujen yhdenvertaisuuden kannalta ei olisi ongelmattomia myöskään se, että yhdyskuntaseuraamusten valmistelussa (yhdyskuntapalvelu ja valvontarangaistus) tuomitun haastattelupäivää ei lueta rangaistusajaksi. Näistä syistä valiokunta suhtautuu esitettyyn muutokseen kielteisesti. Asiaa tulisi selvittää kokonaisuutena ja perusteellisesti kaikkien rangaistuslajien osalta.

Toimivaltasäännös (vankeuslain 4 luvun 11 §)

Voimassa olevaa pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että rangaistusajan suunnitelmista ja vankilaan sijoittamisesta päättävien virkamiesten määrää lisättäisiin. Nykyisin päätösvalta näistä asioista on ainoastaan arviointikeskuksen johtajalla. Ehdotuksen mukaan päätösvaltaa voisi käyttää myös arviointikeskuksen työjärjestyksessä määrätty arviointikeskuksen johtajan sijaisena toimiva virkamies. Rikosseuraamusalueen työjärjestyksen määräyksellä päätösvaltaa voitaisiin siirtää myös yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajalle. Pykälään ehdotetaan selvyudeksi lisättäväksi, että säännös koskee myös tuomitun vankilaan ilmoittautumisen ajankohdasta päättämistä.

Saadun selvityksen perusteella käytännön tarpeiden vuoksi on aiheellista laajentaa vieläkin enemmän niiden virkamiesten määrää, jotka voivat käyttää asiassa päätösvaltaa. Perustuslakivaliokunta on katsonut (PeVL 12/1998 vp), että perusoikeuksien käyttämistä koskevan sääntelyn tulee olla sillä tavalla tarkkarajaista, että lain säännöksistä selviää muun muassa, kuka voi käyttää perusoikeuden kannalta merkityksellistä toimivaltaa. Perusoikeussyistä on välttämätöntä, että laista ilmenee ainakin se alin virkamiestaso, jolle laitoksen sisällä saadaan delegoi-

da päätösvaltaa. Laissa ei ole määritelmää johtavassa tehtävässä olevista virkamiehistä. Edellä todetun johdosta ei voida lähteä esimerkiksi siitä, että päätösvaltaa käyttävistä virkamiehistä määrättäisiin esimerkiksi ainoastaan yksikön tai rikosseuraamusalueen työjärjestyksessä.

Hallituksen esityksen mukaan rikosseuraamusalueen aluejohtajan vahvistamalla rikosseuraamusalueen työjärjestyksellä päätösvaltaa voitaisiin siirtää yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajalle. Yhdyskuntaseuraamustoimiston toiminnan joustavuuden kannalta on kuitenkin perusteltua, että päätösvaltaa voitaisiin tarvittaessa antaa myös tietyille apulaisjohtajatason virkamiehille.

Lakivaliokunnan mukaan säännöstä on edellä todettujen perusteiden vuoksi syytä muuttaa siten, että toimivalta tehdä nyt kyseessä oleva päätös olisi myös yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan sijaisena toimivalla virkamiehellä. Valiokunta ehdottaa siten 4 luvun 11 §:n 1 momentin lopun muuttamista kuulumaan seuraavasti: "...taikka rikosseuraamusalueen työjärjestyksessä määrätty yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja tai yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan sijaisena toimiva virkamies". Valiokunta toteaa, että tämä muotoilu vastaa vankeuslain päätösvaltaa koskevien säännösten muotoilutapaa.

Voimaantulosäännös

Ehdotetun voimaantulosäännöksen 2 momentin mukaan vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa ja sen valmistelua koskevissa asioissa sovelletaan päätöstä tai muuta täytäntöönpanotoimenpidettä tehtäessä voimassa olevia säännöksiä. Tämän lain säännöksiä sovelletaan kuitenkin, jos asia tulee edellytysten muuttumisen tai muun vastaavan syyn vuoksi uudelleen käsiteltäväksi tämän lain tultua voimaan.

Esityksen sanamuodon mukainen tulkinta tarkoittaisi esimerkiksi sitä, että ennen lain voimaantuloa ulosottovirastossa vireille tulleeeseen asiaan, jossa pyydetään lykkäystä ja jota koskeva päätös tehtäisiin vasta uuden lain voimaantultua, sovellettaisiin uutta lakia. Uuden lain mukaan päätösvalta ei kuitenkaan enää kuuluisi

ulosottomiehelle, mikä tekee säännöksestä ongelmallisen.

Säännöksen tarkoituksena on, että tuomion täytäntöönpanossa noudatettaisiin lain voimaantullessa voimassa olevia säännöksiä, jos täytäntöönpanomääräys on lähetetty ulosottovirastoon ennen lain voimaantuloa. Ulosottomies huolehtisi edelleen tuomitun vankilaan toimittamisesta, jollei täytäntöönpanomääräystä palauteta Rikosseuraamuslaitokselle.

Valiokunnan mukaan säännökseen on näistä syistä lisättävä uusi 3 momentti, jonka mukaan ennen lain voimaantuloa vireille tulleeeseen täytäntöönpanon lykkäämistä koskevaan asiaan sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muutoin hallituksen esityksen mukaisena paitsi 4 luvun 11 § ja voimaantulosäännös muutettuina seuraavasti:

11 §

Päätösvalta

Rangaistusajan suunnitelmasta, vangin sijoittamisesta vankilaan ja vankilaan ilmoittautumisajankohdasta päättää arviointikeskuksen johtaja tai työjärjestyksessä määrätty arviointikeskuksen johtajan sijaisena toimiva virkamies taikka rikosseuraamusalueen työjärjestyksessä määrätty yhdyskuntaseuraamustoimiston johtaja tai yhdyskuntaseuraamustoimiston johtajan sijaisena toimiva virkamies.

(2 mom. kuten HE)

(1 ja 2 mom. kuten HE)

Ennen lain voimaantuloa vireille tulleeeseen täytäntöönpanon lykkäämistä koskevaan asiaan

LaVM 10/2014 vp — HE 110/2014 vp

sovelletaan lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. (Uusi 3 mom.)

Helsingissä 17 päivänä lokakuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Anne Holmlund /kok	Arto Pirttilahti /kesk
jäs.	James Hirvisaari /ml1	Kristiina Salonen /sd
	Mikael Jungner /sd	Jani Toivola /vihr
	Arja Juvonen /ps	Kari Tolvanen /kok
	Suna Kymäläinen /sd	Ari Torniainen /kesk
	Johanna Ojala-Niemelä /sd	Kaj Turunen /ps
	Aino-Kaisa Pekonen /vas	Peter Östman /kd
	Jaana Pelkonen /kok	vjäs. Kalle Jokinen /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Matti Marttunen.